

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6424-1/2023-157-162>

ORCID 0000-0002-7593-5746

ВОЛКІВСЬКИЙ Микола

старший викладач, старший викладач
кафедри спортивних дисциплін і
туризму, Університет Григорія
Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав, Україна

VOLKIVSKY Mykola

senior lecturer, senior lecturer of the
department of sports disciplines and
tourism of Pereyaslav University
named after Hryhoriy Skovoroda,
Pereyaslav, Ukraine

✉ Volk1610@ukr.net

ORCID 0000-0002-3759-0003

ЦАРУК Вікторія

старший викладач, старший викладач
кафедри спортивних дисциплін і
туризму, Університет Григорія
Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав, Україна

TSARUK Victoria

senior lecturer, senior lecturer of the
department of sports disciplines and
tourism of Pereyaslav University
named after Hryhoriy Skovoroda,
Pereyaslav, Ukraine

✉ tsaruchka_vika@ukr.net

КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ COMPONENTS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS.

Анотація.

Вступ. Пріоритетним завданням сучасної вищої педагогічної освіти є орієнтація на компетентнісний підхід, у якому системоутворювальною освітньою метою є формування у майбутніх фахівців здатності поєднувати фундаментальність професійних базових знань з інноваційністю мислення та ефективною практичною діяльністю, дослідницьким підходом до вирішення конкретних навчально-виховних питань, заснованої на загальнолюдських етичних нормах. Підготовка майбутніх фахівців в вузі повинна забезпечувати формування професійної компетентності на таких рівнях, що зможе гарантувати успішне становлення висококваліфікованого та конкурентоспроможного учителя фізичної культури.

Мета. Аналіз існуючих підходів до визначення поняття «компетентність», «професійна компетентність», визначити компоненти професійної компетенції майбутніх учителів фізичної культури.

Методи. Аналіз і систематизація психолого-педагогічної та науково-методичної літератури й інформаційних ресурсів мережі Інтернет; абстрагування, логіко-теоретичний аналіз, історичний аналіз, системний підхід, прогнозування.

Результати. У статті розглядається проблема професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. Аналізуються погляди вчених на поняття «компетентнісний підхід», «компетентність», «професійна компетентність» та її формування у майбутнього вчителя фізичної культури. Характеризуються компоненти професійної компетенції у майбутніх учителів фізичної культури.

Висновки. Компетентність у контексті нашого міркування, з одного боку, виступає характеристикою професійної діяльності фахівця, а з іншого – особливість виконуваної ним професійної діяльності обумовлює змістовну сутність компетентності, задає специфіку складу її компонентів і умов їх формування. Дана залежність компетентності від діяльності не дає можливості єдиного визначення даного явища, щоразу задаючи новий напрямок. Однак, розглядаючи численні визначення даного явища, в них можна виділити загальну інваріантну компонентність: «компетентність» – це здатність людини виконувати певну діяльність.

Ключові слова: освіта, компетентнісний підхід, компетентність, професійна компетентність, компоненти професійної компетентності.

Annotation.

Introduction. The priority task of modern higher pedagogical education is to focus on a competence-based approach, in which the system-forming educational goal is the formation of future specialists' ability to combine the fundamentality of professional basic knowledge with innovative

thinking and effective practical activity, a research approach to solving specific educational and educational issues, based on universal ethical norms. The training of future specialists at the university should ensure the formation of professional competence at such levels that it can guarantee the successful formation of a highly qualified and competitive physical education teacher.

Goal. Analysis of existing approaches to the definition of the concept of «competence», «professional competence», to determine the components of the professional competence of future physical education teachers.

Methods. Analysis and systematization of psychological-pedagogical and scientific-methodical literature and information resources of the Internet; abstraction, logical-theoretical analysis, historical analysis, systematic approach, forecasting.

The results. The article examines the problem of professional training of future physical education teachers. The views of scientists on the concepts of «competent approach», «competence», «professional competence» and its formation in the future teacher of physical culture are analyzed. The components of professional competence of future physical education teachers are characterized.

Conclusions. Competence in the context of our reasoning, on the one hand, is a characteristic of the professional activity of a specialist, and on the other hand, the peculiarity of the professional activity performed by him determines the meaningful essence of competence, determines the specifics of the composition of its components and the conditions of their formation. This dependence of competence on activity does not allow a single definition of this phenomenon, setting a new direction each time. However, considering the numerous definitions of this phenomenon, one can single out a common invariant component in them: «competence» is the ability of a person to perform a certain activity.

Key words: education, competence approach, competence, professional competence, components of professional competence.

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасне суспільство характеризується швидкими змінами у всіх сферах життя, зокрема освітньої сфери як основоположної компоненти формування світогляду особистості. На розвиток освіти впливають суспільні інтеграційні процеси, такі як глобалізація, демократизація, створення єдиного інформаційного простору. Ці зміни відбуваються такими швидкими темпами, що зумовили потребу переглянути й реформувати освіту на всіх рівнях оскільки наявні системи не повністю відповідають сучасним запитам та потребують переорієнтації [7, с. 36].

Знання, вміння, навички, котрі майбутні фахівці набувають під час навчання в вищих навчальних закладах, безперечно є, важливими, але поряд з цим сьогодні актуальності набуває поняття компетентності майбутнього фахівця, що визначається багатьма чинниками, оскільки саме компетентності, на думку багатьох фахівців-експертів, є тими індикаторами, що дозволяють визначити готовність майбутнього фахівця до життя, його подальшого особистого розвитку й до активної участі в житті суспільства. Орієнтуючись на сучасні вимоги ринку праці, сучасна вища освіта до пріоритетів відносить не тільки набуття професійних знань майбутніми фахівцями, але і вмінням оперувати знаннями, бути готовими пристосовуватися до нових потреб ринку праці, активно діяти, вміти швидко приймати відповідальні рішення в ситуаціях вибору, вирізнятися мобільністю, динамізмом, конструктивністю, здатністю до адаптації, умінням реалізувати свої творчі здібності та навчатися у продовж життя. Фахівців з фізичного виховання [9, с. 25; 16, с. 142].

Метою статті є здійснення аналізу: існуючих підходів до визначення поняття «компетентність», «професійна компетентність», визначити компоненти професійної компетенції майбутніх учителів фізичної культури.

Пріоритетним завданням сучасної вищої педагогічної освіти сьогодні є орієнтація на компетентнісний підхід, у якому системоутворювальною освітньою метою є формування у майбутніх фахівців здатності поєднувати фундаментальність професійних базових знань з інноваційністю мислення та ефективною практичною діяльністю, дослідницьким підходом до вирішення конкретних навчально-виховних питань, заснованої на загальнолюдських етичних нормах.

У матеріалах ЮНЕСКО окреслюється ряд компетенцій, на формування яких повинна спрямовуватись сучасна освіта. Жак Делор в доповіді міжнародної комісії за освітою для XXI століття «Освіта прихований скарб» [5, с. 114] сформулював систему основних компетентностей, яку у скороченій формі також можна представити у вигляді узагальненої структури, а саме: навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити разом, навчитися жити.

Компетентнісний підхід спрямований на формування у майбутнього фахівця набору професійних компетентностей. Питання професійних компетентностей були предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Протягом останнього десятиліття міжнародні організації, що працюють у сфері освіти вивчають проблеми, пов'язані з появою компетентнісно

орієнтованої освіти; серед них – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку, Міжнародний департамент стандартів тощо.

Матеріали і методи дослідження. Вибір методів дослідження визначався необхідністю систематичного вивчення різних аспектів предмета дослідження, отримання достовірних даних. Відповідно до завдань наукового пошуку використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, серед яких аналіз і систематизація психолого-педагогічної та науково-методичної літератури й інформаційних ресурсів мережі Інтернет; абстрагування, логіко-теоретичний аналіз, історичний аналіз, системний підхід, прогнозування.

Результати дослідження та їх обговорення. Питанням щодо вдосконалення системи освіти шляхом впровадження компетентнісного підходу активно досліджували вчені: І. Бех, Н. Бібік, Д. Гришин, І. Зязюн, В. Краєвського, О. Локшина, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Овчарук, О. Пометун, В. Серікова, А. Хуторський. Вимоги до професійної компетентності кадрів з фізичного виховання дітей в Україні досліджували: Н. Денисенко, А. Сущенко, Б. Шиян.

Професійна компетентність є регулюючою освітньою цінністю в галузі «вищої педагогічної освіти». В ідеалі вона припускає володіння майбутнім фахівцем всієї сукупності культурних (в тому числі і чисто професійних) зразків, що відомі до сучасного часу у відповідній сфері людської діяльності.

В більшості педагогічних дослідженнях [7, с. 35; 10, с. 12; 16, 143] професійна компетентність визначається за предметною основою тих наук, вклад яких у її формування є провідним.

Розглядаючи різноманітні підходи до структурного змісту професійної компетентності, і враховуючи наявні соціальні та економічні зміни, на нашу думку необхідно виділити один з компонентів професійної компетентності – компетентність учителя з фізичної культури.

Структура професійної компетентності педагога розкривається через педагогічні уміння, сукупність послідовно розгорнутих дій, що ґрунтуються на теоретичних знаннях.

Огляд психолого-педагогічної літератури та інших інформаційних джерел, присвячених даній проблемі, показує, що можна виділити кілька підходів до визначення поняття «компетентність», а саме:

- сукупність універсальних здібностей;
- психічний стан, який дає можливість людині діяти самостійно і відповідально;
- здатність людини виконувати певні трудові функції;
- здатність застосовувати отримані знання на практиці;
- володіння, володіння відповідною компетенцією, що включає особистісне ставлення до неї і предмету діяльності.

Під «компетентністю» частіше розуміється інтегральна якість особистості, що виявляється в загальній здатності і готовності її діяльності, заснованої на знаннях і досвіді, які придбані в процесі навчання і соціалізації і орієнтовані на самостійне і успішне участь у діяльності.

Таким чином, поняття «компетенція», «компетентність» значно ширше понять знання, вміння, навички, тому що включає спрямованість особистості (мотивацію, ціннісні орієнтації), її здатності долати стереотипи, відчувати проблеми, проявляти проникливість, гнучкість мислення, характер (самостійність, цілеспрямованість, волевовольності).

Аналізуючи літературні джерела можна зробити наступні висновки: професійна компетентність вчителя фізичної культури – це сукупність індивідуально-психологічних особливостей особистості і готовності його, як суб'єкта педагогічного впливу структурувати наукові і практичні знання з метою ефективної організації навчального процесу і успішного вирішення поставлених завдань. Кожен вчитель компетентний у тій мірі, в якій виконується ним робота відповідає вимогам, що пред'являються до кінцевого результату даної професійної діяльності; оцінка або вимірювання кінцевого результату – це єдиний науковий спосіб судити про компетентність.

Ґрунтуючись на теоретичному аналізі, професійна компетентність вчителя фізичної культури, може досліджуватись на таких рівнях:

Особистісному, як прояв індивідуально-особистісних якостей, обумовлених характером майбутньої діяльності. На даному рівні критеріями професійної компетентності вчителя фізичної культури можуть виступати: професійний інтерес до діяльності вчителя; наявність педагогічних здібностей; професійно важливих якостей; вміння володіти собою і своїми емоціями;

Функціональному, що представляє її як тимчасову готовність і працездатність, передстартову активізацію психічних функцій, вміння мобілізувати необхідні фізичні і психічні ресурси для реалізації діяльності. [8, с. 432].

Особистісно-діяльнісному, що визначає готовність як цілісний прояв усіх сторін особистості, дає можливість ефективно виконувати свої функції.

Аналізуючи літературні джерела можна зробити висновки: професійна компетентність вчителя – це сукупність індивідуально-психологічних особливостей і готовності як суб'єкта

педагогічного впливу структурувати наукові і практичні знання з метою ефективної організації навчального процесу для успішного вирішення поставлених завдань.

Висновки. Отже, компетентність у контексті нашого міркування, з одного боку, виступає характеристикою професійної діяльності фахівця, а з іншого – особливість виконуваної ним професійної діяльності обумовлює змістовну сутність компетентності, задає специфіку складу її компонентів і умов їх формування. Дана залежність компетентності від діяльності не дає можливості єдиного визначення даного явища, щоразу задаючи новий напрямок. Однак, розглядаючи численні визначення даного явища, в них можна виділити загальну інваріантну компонентність: «компетентність» – це здатність людини виконувати певну діяльність. Тобто, говорячи про компетентність того чи іншого спеціаліста або виділяючи той чи інший етап формування компетентності, ми щоразу приймаємо її як здатність особистості виконувати, певну діяльність. Особливість же даної діяльності конкретизує визначення компетентності.

Однозначне тлумачення поняття «професійна компетентність учителя» відсутня. Проаналізувавши підходи вчених до визначення даного поняття та враховуючи специфіку діяльності вчителя фізичної культури, ми конкретизували поняття «професійна компетентність вчителя фізичної культури», під яким розуміється характеристика особистості фахівця, виражена в єдності його теоретичних знань, практичної готовності і здатності до здійснення основних видів професійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту. Таким чином професійна компетентність майбутнього вчителя фізичної культури є базовим та системоутворювальним поняттям і розглядається як система знань, умінь та особистісних якостей, що відповідають змісту професійної діяльності, що передбачає: усвідомлення особистістю своїх прагнень до діяльності – потреб та інтересів; бажань і ціннісних орієнтацій; мотив діяльності, уяви про свою соціальну роль; самооцінку особистих якостей і властивостей як майбутнього фахівця (професійних знань, умінь, навичок, професійно-важливих якостей; регулювання свого професійного становлення) та визначається як готовність до здійснення навчально-виховної діяльності відповідно до конкретних умов, вимог і завдань, а також здатність супроводжувати процес самопізнання, саморозвитку учня, динамізувати його відповідно до конкретних сутнісних задатків кожної дитини.

Перспективи подальших досліджень полягають у подальшій розробці компонентів професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

Література

1. Башавець Н.А. Формування культури здоров'язбереження як цінності сучасної особистості. *Социс.* № 8 (31). С. 42 – 44.
2. Воскобойнікова Г.Л. Валеологічні аспекти соціального партнерства освітніх і медичних закладів у здоров'язберігаючій діяльності сучасного педагога. Вип. 24(34). Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С. 115 – 117.
3. Дубогай О.Д. Фізичне виховання і здоров'я: навчальний посібник. Київ: УБС, НБУ, 2012. 270 с.
4. Дутчак М. Перспективи формування та реалізації національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні. *Мат. ІХ Всеукр.наук.конф. з міжнар. Участю.* Львів: ЛДУФК, 2014. С. 9 – 16.
5. Завидівська Н.Н. Концептуалізація компетентнісно-орієнтованого підходу в умовах фундаменталізації вищої фізкультурної освіти. *Слобожанський науково-спортивний вісник.* Харків: ХДАФК, 2010. № 4. С. 114 – 117.
6. Казин Е.М. Проблема збереження здоров'я і розвитку учнів в системі освіти в умовах її модернізації. *Валеологія.* 2018. № 2. С. 10 – 15.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. *Бібліотека з освітньої політики.* К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
8. Круцевич Т.Ю., Андреева О.В., Благій О.Л. Потреба людей різного віку у руховій активності як природний фактор залучення населення до рекреаційно-оздоровчої діяльності. *Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького держ. Пед. Ун-ту.* 2015. С. 430 – 439.
9. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Київ, 2016.
10. Панасенко Т.В. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів початкової школи у вищих навчальних закладах I – II р.а. *Молодий вчений.* Львів, 10. 2016. № 9. С. 11 – 17.
11. Потужній О.В., Поліщук В.В. Здоров'язбережувальна освіта та формування її компетентностей у студентів в освітньому середовищі. *Наук. Журнал Вісник Черкаського нац. Університету імені Б.Хмельницького, Серія Педагогічні науки.* Випуск 1. 2022. С. 124 – 130.

12. Потужний О.В., Поліщук В.В. Компоненти підготовленості до здоров'язбережувальної професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури: колективна монографія. Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди, 2019. С. 219 – 232.
13. Потужний О.В., Поліщук В.В. Формування ціннісного ставлення у студентів до самостійних занять фізичною культурою. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія № 15. Київ, С.328 – 332.
14. Присяжнюк С.І. Використання здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні студентів спеціального медичного відділення. Теорія та практика: монографія. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2012. 464 с.
15. Присяжнюк С.І. Оздоровча фізична культура студентів вищих навчальних закладів ІТ-технологій: підручник. Київ: НУБіП України, 2016. 508 с.
16. Чернявська О.А. Проблема реалізації компетентнісного підходу у процесі фізичного виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків: ХДАФК, 2012. – № 5 (2). – С. 141 – 143.
17. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті. *Вісник Львів. Ун-ту. Серія педагогічна*. 2006. – Вип 24. – С. 73 – 82
18. Хуторский А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. – 2003. – № 2. – С. 58 – 64.
19. Physical activity strategy for the WHO European Region 2016 – 2025. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2015. 27 p.
20. International Journal of Applied Exercise Physiology 2322-3537 www.ijaep.com Vol.9 No.1 The Effectiveness of Choreography in the Formation of the Coordination Skills in First Graders Natalia Chuprun, Tetiana Kravchenko, Serhii Zakopailo, Olesia Bilous, Vitalii Polishchuk, Viktoriia Tsaruk, Oleksandr Potuzhniij, Serhii Hrdzelidze and Iurii Kryvenko. С. 52 – 57.

References

1. Bashavets N.A. Formation of the culture of health care as a value of a modern personality. *Socialist*. № 8 (31). P. 42 – 44.
2. Voskoboynikova G.L. Valeological aspects of social partnership of educational and medical institutions in the health-preserving activity of a modern teacher. Vol. 24(34). Kyiv: Department of the NPU named after M.P. Drahomanova, 2015. P. 115 – 117.
3. Dubogai O.D. Physical education and health: study guide. Kyiv: UBS, NBU, 2012. 270 p.
4. M. Dutchak. Prospects for the formation and implementation of the national strategy for healthy physical activity in Ukraine. *Mat. IX All-Ukrainian Scientific Conference from international participation*. Lviv: LDUFK, 2014. P. 9 – 16.
5. Zavidivska N.N. Conceptualization of competence-oriented approach in conditions of fundamentalization of higher physical education. *Slobozhan scientific and sports bulletin*. – Kharkiv: KhDAFK, 2010. – № 4. – P. 114 – 117.
6. E.M. Kazyn. The problem of preserving the health and development of students in the education system in the conditions of its modernization. *Valeology*. 2018. No. 2. P. 10 – 15.
7. Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives. *Library on educational policy*. K.: «K.I.S.», 2004. – 112 p.
8. Krutsevich T.Yu., Andreeva O.V., Blahiy O.L. The need of people of different ages for motor activity as a natural factor of population involvement in recreational and health activities. *Humanitarian Herald of Pereyaslav-Khmelnytskyi state. Ped. University*. 2015. P. 430 – 439.
9. National strategy for healthy physical activity in Ukraine for the period until 2025 «Physical activity – healthy lifestyle – healthy nation». Kyiv, 2016.
10. Panasenko T.V. Formation of health-preserving competence of future primary school teachers in higher educational institutions I – II of the academic year A. *Young scientist*. Lviv, 10. 2016. No. 9. P. 11 – 17.
11. Potuzhniij O.V., Polishchuk V.V. Health education and the formation of its competencies among students in the educational environment. *Science Journal Visnyk Cherkassy National. B. Khmelnytskyi University, Series of Pedagogical Sciences*. Issue 1. 2022. P. 124 – 130.
12. Potuzhniij O.V., Polishchuk V.V. Components of preparedness for health-preserving professional activity of future physical culture teachers: a collective monograph. Pereyaslav-Khmelnytskyi State University named after Hryhoriy Skovoroda, 2019. Pp. 219 – 232.
13. Potuzhniij O.V., Polishchuk V.V. Formation of students' valuable attitude towards independent physical education. *Scientific journal of the NPU named after M.P. Drahomanova*. Series No. 15. Kyiv, pp. 328 – 332.
14. Prysiazhniuk S.I. The use of health-saving technologies in the physical education of students of a special medical department. Theory and practice: monograph. Kyiv: CP «КОМПРИНТ», 2012. 464 p.

15. Prysiazhnyuk S.I. Health physical culture of students of higher educational institutions of IT technologies: textbook. Kyiv: NUBiP of Ukraine, 2016. 508 p.
16. Chernyavska O.A. The problem of implementation of the competence approach in the process of physical education of students of vocational and technical educational institutions. *Slobozhansk scientific and sports bulletin*. Kharkiv: KhDAFK, 2012. – No. 5(2). – P. 141 – 143.
17. Rud M. Competency approach in education. *Visnyk Lviv. University Pedagogical series*. 2006. – Issue 24. – P. 73 – 82
18. Khutorsky A.V. Key competences as a component of the personality-oriented paradigm of education. *National education*. – 2003. – No. 2. – P. 58 – 64.
19. Physical activity strategy for the WHO European Region 2016 – 2025. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2015. 27 p.
20. International Journal of Applied Exercise Physiology 2322-3537 www.ijaep.com Vol.9 No.1 The Effectiveness of Choreography in the Formation of the Coordination Skills in First Graders Natalia Chuprun, Tetiana Kravchenko, Serhiii Zakopailo, Olesia Bilous, Vitalii Polishchuk, Viktoriia Tsaruk, Oleksandr Potuzhnij, Serhii Hrdzelidze and Iurii Kryvenko. C 52 – 57.